

ског рата дала је Цветка Кнапић—Крхен. Климент Цамбазовски пише о ставу српске социјалистичке штампе о македонском питању последњих деценија XIX вијека. О социјалистичкој штампи у Македонији (*Работник, Работническа искра, Работнически вестник и Социјалистичка зора*) у пернаду младогтурске управе /1908-1912/ пише Манол Пандевски. Мирослав Николић пише о листу *Будућност* који је излазио у Ницу. Интересантни су подаци које Борђе Игњатовић доноси у саопштењу Српска социјалистичка и грађанска штампа и бугарски националноослободилачки покрет 1871-1872. О социјалистичкој штампи у Србији (*Напред, Раднички лист, Стари раднички лист*) 1900. и 1901. године. даје саопштење Младен Вукмановић. Новича Ракочевић пише о *Радничким новинама* и Црној Гори у периоду 1903-1914. О

Василију Главинову, првом пропагатору социјализма и оснивачу првих радничких организација у Македонији, пише Дејан Алексић. Бугарски историчари М. Чеврендијева и П. Боев пишу о улози социјалистичке штампе у изградњи марксистичке партије у Бугарској 1885-1903. Љубица Симановић-Јаковљевић и Р. Анишић пишу о штампи Подриња у ширењу социјално напредних идеја. О интернационализму у српској социјалистичкој штампи пишу Ароо Лазаревић и Бранко Ђукић. У зборнику је објављена и дискусија која је вођена на научном скупу.

Узевши у цјелини ова публикација представља значајан прилог изучавању социјалистичке штампе и њене улоге у ширењу социјалистичке мисли на Балкану до почетка првог свјетског рата.

Ј. Р. Бојовић

ПЕРКО ВОЈИНОВИЋ: „ЈАЈЦЕ—ГРАД МУЗЕЈ РЕВОЛУЦИЈЕ“ (НИП „ОСЛОБОЂЕЊЕ“, Сарајево 1974)

Ова публикација има карактер музејског водича кроз Јајце, град у коме је рођена Федеративна Демократска Југославија, 29. IX 1943. године. Њен аутор, проф. Перко Војиновић, успио је да сакупи и обради најбитније податке о културно-историјским споменицима у Јајцу из времена НОВ-е. А тих споменика је толико да се заиста с правом може рећи да цио град представља јединствен музеј народноослободилачке борбе и народне револуције 1941-1945. године.

Централни споменик чини Спомен-музеј II засједања АВНОЈ-а, у Јајцу /свечано отворен 29. новембра 1953. године, у оквиру прославе десетогодишњице II засједања АВНОЈ-а, на иницијативу и по одлуци Централног одбора Савеза бораца НОП-а Југославије/. Спомен-музеј је смјештен у згради бившег Соколског дома (подигнут 1932-1935. године), који је 1942. био порушен, да би

у другој половини 1943. по наређењу Врховног штаба, када је Јајце по трећи пут ослобођено и постало центар војно-политичког живота и руковођења НОР-ом, био обновљен /Техничко одљење Врховног штаба НОВ и ПОЈ је руководило радовима/ и припремљен за свечани историјски чин — сазив Другог засједања АВНОЈ-а.

Војиновић документовано, живом и са смислом за одабирање најбитнијег, презентира податке не само о бившем Соколском дому, централном историјском објекту у Јајцу, дјелу је Парламент револуције донио најсудбоносије одлуке у историји народа Југославије, него објашњавајући сам Спомен-музеј информисне читаоца о најбитнијим историјским збивањима на ширем простору Босне и Југославије, о величини и снази НОВ-е у моменту стварања нове југословенске државне заједнице на II засједању АВНОЈ-а. Поред тих општих података /о којима инфор-

мише читаоца и посјетиоца/, аутор нас успјешно води кроз организационе јединице Спомен-музеја: малу галерију, библиотеку и фото-лабораторију. У овој публикацији дати су сажето и најближи подаци о културно-просвјетној, педагошкој и издавачкој дјелатности Музеја. Захваљујући великој бризи наше социјалистичке самоуправне заједнице, Музеј је израстао у музејску институцију од великог културно-научног значаја за његовање традиција НОБ-е и васпитање млађих генерација у духу поштовања, развијања и јачања патриотизма, социјалистичког хуманизма и пролетерског интернационализма.

Ова институција је постала и значајан центар документационог материјала различитог садржаја, толико важног за проучавање НОБ-е и стварања органа народне власти кроз револуцију, а особито за изучавање II засједања АВНОЈА-а и његових историјских одлука. Колико је овај Музеј постао привлачан најбоље говоре подаци објављени у овој публикацији/да је кроз њега прошло 739.139 посјетилаца.

О опремљености и значају Музеја најједноставније говоре ријечи предједника Тита, записане у књизи уписака:

„Музеј је врло добро опремљен документима који приказују догађаје из великих дана наше борбе и припрема за стварање нове Југославије. Мислим да би се још могло наћи докумената који спадају у овај Музеј, јер родна кућа нове Југославије мора бити што комплетније опремљена ради данашњих и будућих покољења“.

У овој публикацији обрађени су и остали споменици народно-ослободилачке борбе у Јајцу: Титова кућа у парку /у њој је првих дана боравка у овом граду боравио Тито с Врховним штабом/; Бурића кућа /одакле је такође једно вријеме Врховни штаб с Титом на челу руководио народно-ослободилачком борбом/; катакомбе и баракe у којима је било сједиште Врховног штаба; творница „Електробосна“ која је радила и

1943. године производећи карбид, толико потребан онда за расвјету и становништву и војсци на ослобођеној територији; вила ЗАВНО-БИХ-а /гдје је од септембра 1944. до априла 1945. било сједиште предједништва Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Босне и Херцеговине/; зграда „Шареница“ /у којој је 5. новембра 1943. године почела рад Телеграфска агенција Нова Југославија — ТАНЈУГ/; Кућа Јове Грубача/у њој је радио готово пет мјесеци 1943. године Едвард Кардељ/; вила фабрике „Електробосна“ /на чијем се мјесту налазила штампарија Врховног штаба НОВ И ПОЈ/; зграда Шајата /1944-1945, у њој је радило руководство ОЗНЕ за Босну и Херцеговину/ и Лихтнерова кућа у којој је 1943. и 1944. године био смјештен Окружни комитет СКОЈ-а за округ Јајце. На крају аутор укратко даје податке о осталим споменицима из НОБ-е који нијесу обележени.

Ова мала, али садржајем релативно богата, књижница неопходан је приручник за свакога који жели да посјети Јајце и његове културно-историјске споменике. Она је изнад свега добар водич за разне екскурзије и млађе генерације, које масовно посјећују Јајце и посебно Спомен-музеј II засједања АВНОЈА-а, гдје им се на изворном материјалу дочарава хероизам бораца народноослободилачког рата, натчовјечански напори наших народа у борби за национално и социјално ослобођење, величина чина стварања нове Југославије и значај историјских одлука Парламента револуције од 29. IX 1943. године. Садржај ове публикације несумњиво обогаћује наша сазнања о величини и значају НОР-а и револуције, а истовремено нас упућује да лакше разумијемо и ход социјалистичке револуције, и савремене самоуправне социјалистичке друштвене односе у Југославији, и перспективу њиховог развоја.

Штета је што Војиновић није дао и кратак преглед историје Јајца од његовог постанка.

М. Д.